

ha önskat mer av sammanfattande strukturella analyser och kanske något mindre av personliga detaljer. Historikern i mig anser dock att som historiskt verk och biografi betraktad är den här boken en riktig pärla.

*King's College London*

CECILIA NOTINI BURCH

Gunilla Zimmermann, *Sverige blev vårt hemland: Tyska invandrare i Västerås efter andra världskriget* (Västerås: Kulofri förlag 2014). 324 s.

Mellan 1945 och 1960 ökade antalet tyskar i Sverige från mindre än 15 000 till mer än 37 000. De utgjorde därmed den klart största utomnordiska migrantgruppen när arbetskraftsinvandringen tog fart i början av 1950-talet. En majoritet av de tyska migranterna var kvinnor och de rekryterades för att arbeta i industrier och som hembiträden. I boken *Sverige blev vårt hemland* studerar och dokumenterar Gunilla Zimmermann viktiga delar denna migrantgrupps historia i ett lokalt perspektiv, med den ASEA-dominerade staden Västerås i fokus.

Empiriskt har Zimmermann utfört ett gediget grävarbete. Hon har excerperat kyrkoböcker, studerat lokalt tidningsmaterial och genomfört hela 59 intervjuer. Till intervjupersonerna hör både tyskar som fördrivits eller flytt från Central- och Östeuropa i samband med andra världskrigets slut, tyskar uppväxta i landets västra delar och några personer födda i Sverige med tyskspråkiga föräldrar. De flesta kom dock till Sverige som barn eller unga vuxna. Därigenom kan författaren redovisa en mångfald av livsöden och peka på såväl generella drag i migrations- och integrationsprocesserna som det unika i olika individuella berättelser. Många av de återberättade livsödena är gripande läsning, speciellt flyktingarnas och de fördrivnas bakgrundsberättelser. Så långt de skriftliga källorna tillåtit har Zimmermann dessutom dokumenterat de tyska invandrarföreningarnas verksamhet i staden.

Ett bidrag till forskningsläget om efterkrigstidens invandring – enligt mitt tycke kanske till och med det viktigaste bidraget i boken – utgörs av en mindre delundersökning av migrationernas tidsmässiga varaktighet. Med god metodologisk driftighet utgår Zimmermann ifrån de 1 274 tyska namn som hon fann i Västerås inflyttningslängder och går vidare med dem i Skatteverkets register. Där fann hon att 428 av dessa tyska migranter vid tidpunkten för studien hade lämnat Sverige, varav hälften hade gjort det inom tre år efter invandringen. Bland dem som stannade i landet i minst

sju år kom däremot de flesta att bli kvar livet ut. Detta är en aspekt av migrationsprocessen som sällan tidigare har studerats kvantitativt i Sverige. Därtill valde Zimmermann att använda Skatteverkets adressuppgifter till att genomföra en till synes givande enkätundersökning bland de personer som fanns kvar i livet i Sverige.

Boken har dock i övrigt uppenbara brister när det gäller det vetenskapliga hantverket: Den saknar ett fungerande referenssystem (notapparat), det finns ingen koppling till eller dialog med ett relevant och aktuellt migrationshistoriskt forskningsläge, de egna källorna glider ibland samman i framställningen med andras bearbetningar (litteratur) och det är ofta svårt att skilja författarens egna ord ifrån de rena intervjureferaten. Det sistnämnda problemet blir exempelvis bekymmersamt när författaren, utan citatmarkering, beskriver en av migranternas bakgrund i den tyska rustningsindustrin och skriver att det där "arbetade flera halvjudinnor och en heljudinna, som var gift med en arier" (s. 67). De intervjuades språkbruk görs på så sätt till författarens eget och i det här fallet utan att de nazianstrukna kategoriseringarna problematiseras. Även om mångfalden av mänskliga röster i boken är berikande hade det varit möjligt att få ut mycket mer av intervjuerna genom en analys av berättelsernas innehåll och mening. En av intervjupersonerna berättar exempelvis att det saknades toalettpapper i ett flyktingläger, men att någon "måste ha tagit med sig Hitlers *Mein Kampf* och det var den första litteratur som offrades" (s. 50). Men vilken inneboende mening har den här typen av berättelse? I vilken mån bör den betraktas som en indirekt motberättelse till de stereotypa beskyllningar och tyskfiendlighet som kunde möta tyskar i Sverige i naziregimens och krigets spår? I flera fall hade alltså en djupare diskussion kring intervju berättelserna som efterhandskonstruktioner varit på sin plats. Vad de intervjuade valde att berätta hade kunnat analyseras i relation till hur de berättar, det vill säga utsagan i relation till utsägelsen. De flesta verkar vid intervjutillfället vidare ha betonat att de snabbt efter ankomsten ville lära sig svenska och många framhöll därutöver hur viktigt det var för dem att anpassa sig till det svenska samhället. Det kan då vara berättigt att fråga sig vilken implicit kritik mot nutida migrationer som ligger inbäddad i sådana berättelser.

Nåväl, bortser läsaren från de vetenskapliga bristerna har *Sverige blev vårt hemland* mycket att erbjuda. Zimmermanns kontextuella bakgrundsbeskrivning är grundlig och informativ, redogörelsen för hur migranterna upplevde integrationsprocesserna är utförlig och lärorik. Framställningen är detaljerad och innehåller mängder av intressanta aspekter av migrationsprocesser i ett lokalt perspektiv. Författaren har lagt ner ett stort arbete på att skriva fram en stor invandrargrupp som hittills inte har fått speciellt

mycket utrymme i litteraturen om efterkrigstidens Sverige. Zimmermann har utifrån det muntliga materialet gett röst åt människor som genom sitt arbete var med och byggde vårt nutida svenska samhälle, men som annars sällan fått höras.

*Stockholms universitet*

JOHAN SVANBERG

Peo Hansen & Stefan Jonsson, *Eurafrica: The untold history of European integration and colonialism* (London: Bloomsbury Publishing 2014). 344 s.

När Romfördraget undertecknats den 25 mars 1957 var det dags för hyllningstalen som ärade det steg mot ett enande av Europa som just tagits. Anslaget var krasst, efter kriser och krig var det nu bara med en ny gemenskap mellan stater som nedgången kunde hindras och Europa räddas. Anspråken var enorma, även om fördraget och den nya gemenskapen bara omfattade sex stater refererades det självklart som ett enande av Europa, som därtill skulle vara till gagn inte bara för dem utan för hela världen. I bakgrunden låg den föreställning som länge odlats om Europas ledande roll i världen, som emellertid också hade ifrågasatts efter båda världskrigens utmattning av de gamla kolonialmakterna och utmaningarna från Japan, Ryssland och framför allt USA, som hade visat sig stå rustade med världens starkaste militärmakt och därtill kunde vila på den starkaste ekonomin. Ett av talen framhöll att fördraget inte bara skulle skapa en gemensam marknad, som skulle leda till ökad välfärd, utan också ge Europa en möjlighet att fullfölja sin mäktiga mission att civilisera världen. I den nyligen utkomna boken *Eurafrica: The untold history of European integration and colonialism* argumenteras för att just den idén, att Europa hade en civilisatorisk mission, inte kan reduceras till en rest från gammalt kolonialistiskt tankegods. Tvärtom, menar de båda författarna Peo Hansen och Stefan Jonsson, fanns det en kolonial bakgrund till det europeiska integrationsprojektet som inte bara var en rest eller ett inslag vid sidan av många flera, utan utgör en bärande del i historien om hur den europeiska integrationen började.

Hansen och Jonssons arbete är ett exempel av flera på hur de steg som togs mot den europeiska integrationen på 1950-talet ses med nya ögon av de senaste årens historiska forskning, med både nya perspektiv och med tidigare inte uppmärksammat empiri. Menno Spiering & Michael Wintle (utg.), *European identity and the second world war* (2011), frågar efter hur den europeiska identiteten förändras åren efter kriget. Bland annat medverkar den danske historikern Jan Iversen som pekar på att historiska framställ-